

Spolupráce s rodiči-cizinci a podpora vícejazyčných dětí v MŠ: zkušenosti z české praxe a inspirace z Evropy

Barbora Loudová Stralczyńska, doc. PhDr., Ph.D.

Marie Jelínková, PhDr., Ph.D.

Petra Ristić, PhDr., Ph.D.

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta a Fakulta sociálních věd

Praha, 9. října 2025

Vymezení pojmů

Dítě-cizinec

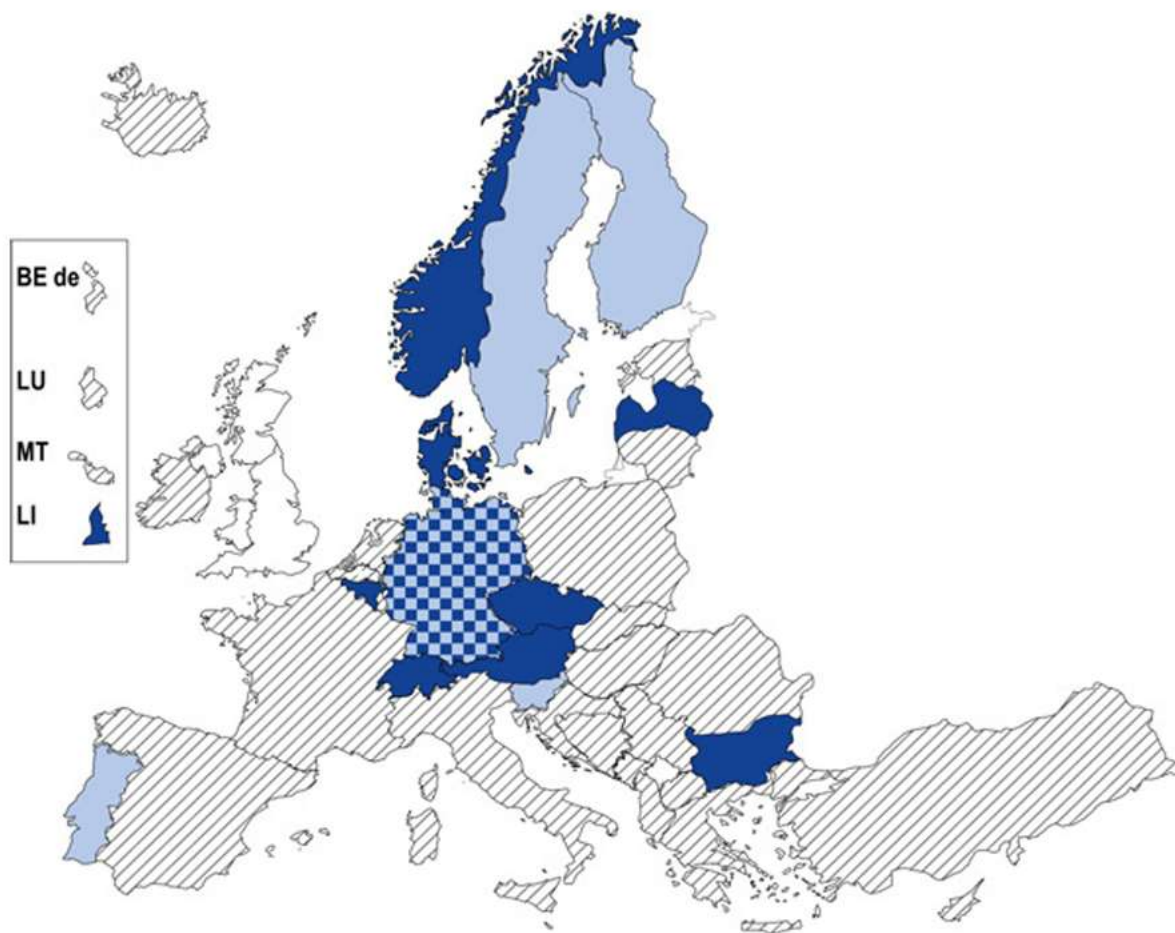
**Dítě s odlišným
mateřským jazykem**

Dítě vícejazyčné

Vymezení pojmů

Podpora v předškolních zařízeních zaměřená na zlepšení jazykových dovedností dětí, které doma mluví jiným jazykem (2023/2024)

**Kombinace integrovaných aktivit
+
Cílené jazykové podpory**

Podpora vícejazyčných dětí v předškolních zařízeních v zemích EU

I. Podpora pro zlepšení dovedností v jazyce vzdělávání (Language of the Service)

- Potřeba věnovat pozornost jak jazyku vzdělávání (L2), tak mateřskému jazyku dítěte (L1)
- 1. Integrace jazykové podpory do každodenních aktivit v předškolním zařízení
- 2. Strukturovaná jazyková podpora – Dánsko testuje 2-3leté děti: 30 hodin podpory jazyka týdně.

Podpora vícejazyčných dětí v předškolních zařízeních v zemích EU

II. Výuka mateřského jazyka dítěte (Home Language Teaching)

- Organizace UNESCO a doporučení Rady EU o vysoce kvalitních systémech ECEC podporují výuku mateřského jazyka na základě principů kulturní identity, inkluzivity a vzdělávací efektivity
- Pouze v menšině evropských vzdělávacích systémů

Dva hlavní typy podpory mateřského jazyka:

1. Regionální nebo menšinové jazyky: ve 12 zemích střední a východní Evropy a Balkánu, ve Španělsku, Francii, Itálii a ve třech severských zemích - cílem je podpora kulturní identity menšin
2. Jazyky dětí s migračním původem: Itálie, Lucembursko, Rakousko, Finsko, Švédsko, Island a Norsko

Podpora vícejazyčných dětí v předškolních zařízeních v zemích EU

III. Podpora pro rodiče s dětmi v ECEC: Dánsko, Francie, Maďarsko

- informační setkání a schůzky personálu s rodiči
- návštěvy v rodinách dětí

Doporučení EU pro podporu vícejazyčných dětí v předškolních zařízeních

EU a OECD doporučují, aby:

- **podpora jazyka nebyla izolovaná, ale začleněná do každodenních aktivit;**
- **byl důraz kladen na spolupráci s rodiči a na využití jednoduchých vizuálních a komunitních zdrojů.**
- **Přístup „silných stránek“ (asset-based / culturally sustaining pedagogy)**
= nehledat deficit v dětech a rodičích, ale **rozpoznat jejich kapitály** („community cultural wealth“: jazyk, vztahy, odolnost) a stavět na tom činnosti a hodnocení

Doporučení EU pro podporu vícejazyčných dětí v předškolních zařízeních

1. Podpora mateřského jazyka dítěte vedle češtiny:

- Aktivně zapojovat a oceňovat jazyk, kterým dítě mluví doma (hra, zpěv, čtení).
- Podpora mateřského jazyka zlepšuje učení druhého jazyka a psychickou pohodu dítěte.
- Vytvářet materiály / koutky s nápisy a knihami v jazycích rodičů.

2. Jazyková podpora integrovaná do každodenních aktivit:

- Neizolovat „výuku češtiny“ — zařazovat jazykové modelování během her, rituálů, procvičování „potřebných frází“ (chci pít, jít na WC apod.).
- Používat vizuály, piktogramy, reálné předměty, párové hry, **peer podporu = zapojení dětí do vzájemné podpory.**

Doporučení EU pro podporu vícejazyčných dětí v předškolních zařízeních

3. Spolupráce s rodinou jako základ (*family engagement*):

- Systematicky **zapojovat rodiče**: uvítací setkání, překlad informačních materiálů, flexibilní formy komunikace (komunikační aplikace, tlumočení, osobní schůzky).
- **Respektovat rodičovské zdroje** (rodinný, sociální kapitál) a využívat je ve školním programu (sdílení tradic, aktivit).
- **Spolupráce s komunitními centry, integračními NGO**, tlumočníky, psychology a logopedy.
Mapovat lokální zdroje a **informovat** o nich rodiče.
- **Zavést asistenty / pracovníky** s jazykovou kompetencí nebo rodičovské dobrovolníky.
- **Plán adaptace**: postupné docházení rodiče s dítětem, individuální plán, časové úlevy pro rodiny v adaptační fázi (*Berlínský adaptační plán*)

Adaptační plán pro dítě podle Berlínského modelu

V adaptační fázi by dítě mělo MŠ navštěvovat pokud možno maximálně na půl dne.

První 3 dny (počáteční fáze)	4.den	Kratší doba adaptace	Delší doba adaptace	Stabilizační fáze	Závěrečná fáze
Matka nebo otec přijde s dítětem do MŠ (pokud možno vždy ve stejnou dobu), zůstane asi 1 hodinu s dítětem ve třídě a pak zase odchází společně domů. Rodič • spíše pasivní • nenaléhá na dítě, aby se od něj vzdálilo • akceptuje, že dítě vyhledává jeho blízkost, jeho úlohou je „být bezpečným přístavem“ • Pokud možno si nechte ani nehraje s jinými dětmi. Dítě musí mít pocit, že pozornost rodiče je mu kdykoliv k dispozici. Učitel • je opatrný, nenaléhá na navázání kontaktu s dítětem. Může mu nabízet hračky nebo se s ním zapojí do hry. •Pozoruje chování rodiče a dítěte, nesnaží se je oddělit.	(pokud je to pondělí, teprve 5. den) Cílem 4. Dne je předběžně rozhodnut o délce adaptace. Pár minut po vstupu do třídy se rodič s dítětem rozloučí, místnost opustí a zůstane nablízku. Reakce dětí jsou měřítkem pro pokračování nebo přerušování tohoto pokusu o odloučení. • Odloučení trvá maximálně 30 minut. To platí i v případě, že dítě začne plakat, ale rychle a natrvalo se nechá utiшит učitelem. • Pokud dítě po odchodu rodiče působí rozrušeně, vystrašeně, sklíčeně nebo začne plakat a je k neutěšení, je třeba rodiče ihned přivolat.	Poznámka pro učitele: Pokusy dítěte vyrovnat se samostatně se zátěžovou situací a neobracet se přitom na rodiče (případně až odmítání kontaktu s rodičem) mluví pro kratší adaptační dobu, a to přibližně 6 dní.	Poznámka pro učitele: Častý oční a tělesný kontakt s rodičem a silná touha po jeho návratu při pokusu o odloučení 4.den jsou známkou nutnosti delšího adaptačního období, cca 2-3 týdny. S dalším pokusem o odloučení je třeba několik dní vyčkat.	Od 4. dne se pokoušíme o následující kroky: •učitel převezme od rodiče péči o dítě • rodič nechává stále častěji učitele reagovat na signály dítěte a pomáhá mu pouze v případě, že dítě učitele ještě neakceptuje. Pokud se dítě při pokusu o odloučení 4. den nechalo utěšit učitelem, je doba odloučení 5. den prodloužena. 5. a 6. den je nezbytná přítomnost rodiče v MŠ, aby mohl být v případě potřeby přivolán do třídy. Pokud nelze dítě 4. dne utiшит, měl by se rodič 5. a 6. dne nadále účastnit dění ve třídě 7. den pak podle stavu dítěte podnikneme nový pokus o odloučení.	Rodič už se v MŠ nezdržuje. Je však dosažitelný pro případ, že by dítě výjimečně potřebovalo jeho podporu. • adaptace je ukončena, když dítě akceptuje učitele jako „bezpečnou základnu“ a nechá se od něj utěšit. • Tak je tomu například v případě, když dítě protestuje proti odchodu rodiče, avšak nechá se učitelem rychle utěšit a v dobré náladě si hraje.

Doporučení pro systémové nastavení jazykové podpory na úrovni mateřské školy

PŘED PŘIJETÍM

- **Prvotní komunikace** směrem k rodičům – zápis, termíny, dostupnost informací v jiných jazycích

ZÁPIS

- Informace v **přihlášce** a **dotazník o dítěti** – sociokulturní zázemí, jazykový kontext dítěte

PŘED ZAHÁJENÍM DOCHÁZKY

- **Informační a adaptační schůzka** pro rodiče a děti (červen, srpen):
- Zjištění **potřeby podpory jazyka dítěte nebo jiné SVP** **KOMUNIKACE S ŠPZ**

Doporučení pro systémové nastavení jazykové podpory na úrovni mateřské školy

- **Úprava prostředí**, aby bylo vstřícné k rodičům i dětem, např. orientační systém s piktogramy.
- **Komunikace s rodiči**: nastavení zjednodušené a dostupné komunikace
 - **Primární nastavení**: newsletter a aktuality do mailu rodičů, psané zprávy
 - **Sekundární úprava způsobů komunikace podle možností rodičů**: nástěnky, komunikace o aktualitách, psaná podoba sdělení, navigace v MŠ, využití vizuální podpory (piktogramy, obrázky)

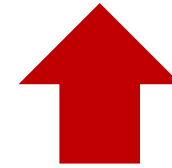
Barbora Loudová Stralczynská, Petra Ristić, Marie Jelínková

Prostředí, které respektuje:

- rozmanitost jazyků
- rozmanitost kulturních zvyklostí
- rozmanitost náboženství

děť, rodičů i pedagogů

Střípky z výzkumu s ukrajinskými rodiči dětí předškolního věku

- *Jak se tyto děti a jejich rodiče v novém prostředí cítí a co pomáhá?*
- *Jak rodiny využívají své zdroje a strategie při hledání místa v MŠ, překonávání jazykových a kulturních bariér a podpoře adaptace dítěte?*
- Explorativní studie (2023-2024), rozhovory s ukrajinskými matkami, které přišly do ČR mezi 3-8/2022 s dítětem ve věku 3-6 let a měly zkušenost s docházkou do předškolního zařízení různých typů (adaptační skupina; česká MŠ; česká přípravná třída; adaptační skupina a později česká MŠ)

Východisko: Docházka ukrajinských dětí do předškolních zařízení

- Umístění dítěte je zcela klíčové pro uplatnění rodičů (častou pouze matky) na trhu práce
- Zajištění spravedlivých podmínek pro děti, předškolní příprava a pomoc dětem kompenzovat jazyková znevýhodnění

Důvody neumístění dětí (PAQ 2023)

- (1) Odmítnutí ze strany předškolního zařízení nebo nedostatek míst v dané lokalitě (59 %);
- (2) Neznalost procesu ze strany rodičů/rodiče (15 %);
- (3) Nedostatečná znalost češtiny u dítěte (7 %)
- (4) Blízký plánovaný návrat na Ukrajinu (5 %)

Náš výzkum zaměřen na ukrajinské nucené migranty – rodiče dětí, kteří navštěvují předškolní zařízení, s cílem porozumět tomu, jaké charakteristiky rodiny/jednotlivců stojí za tím, že **v různých kontextech tyto rodiny uspěly** (v různých typech předškolní péče, lokalitách...).

Teoretické ukotvení: kulturní bohatství komunit / Common cultural wealth (CCW)

- staví na bourdieuovské teorii kulturního kapitálu (Bourdieu a Passeron 1977)
 - děti a rodiny různých etnik **nevnímá** jako ty, kterým **chybí kulturní kapitál**, ale jako ty, **které mají různé (další, jiné) typy kapitálů**
 - kulturní kapitál je výrazně pestřejší, s řadou specifických aspektů, které jsou pro **úspěch v daném prostředí klíčové**
 - širší pojem: **kulturní bohatství komunity**
- soubor nahromaděných aktiv, zdrojů, schopností a kontaktů, které komunita má

(Yosso, 2005)

Kulturní bohatství komunit: formy kapitálů

Aspirační kapitál - schopnost mít a udržet si naděje a sny o budoucnosti navzdory skutečným i domnělým překážkám

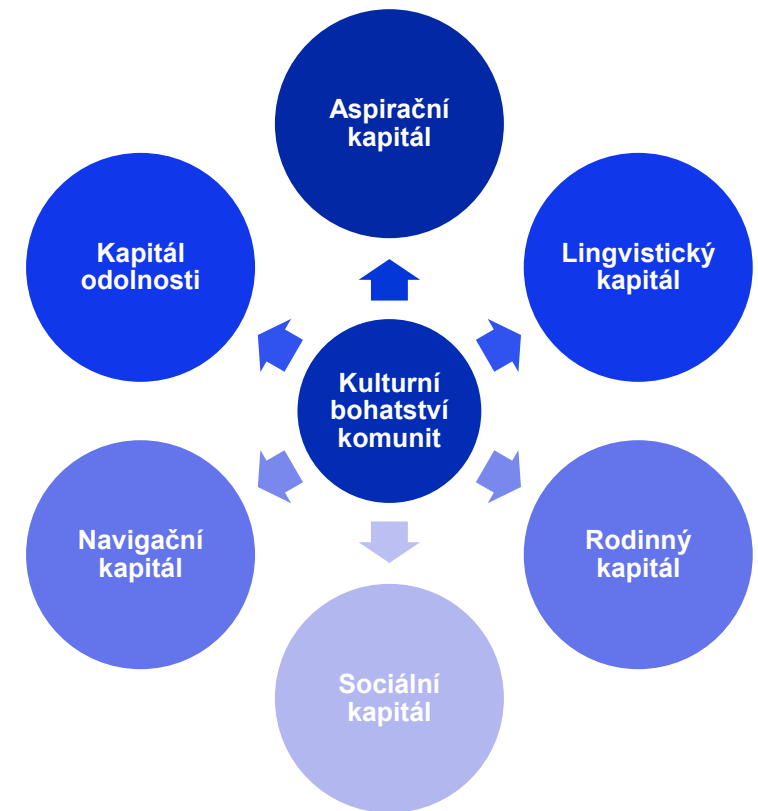
Lingvistický kapitál - intelektuální a sociální dovednosti získané díky zkušenostem s komunikací ve více než jednom jazyce a/nebo stylu

Rodinný kapitál - sociální a osobní lidské zdroje, které čerpají i z kulturní znalosti/schopnosti vypěstované v rodinách

Sociální kapitál – vrstevnické a další sítě lidí a zdrojů komunity

Navigační kapitál – schopnost orientovat se a dovednost manévrování v sociálních institucích a daných prostředích

Kapitál odolnosti - znalosti a dovednosti, které se rozvíjejí prostřednictvím opozičního chování, jež se staví proti nerovnosti (často klíčové pro řešení spravedlnosti, nerovností)

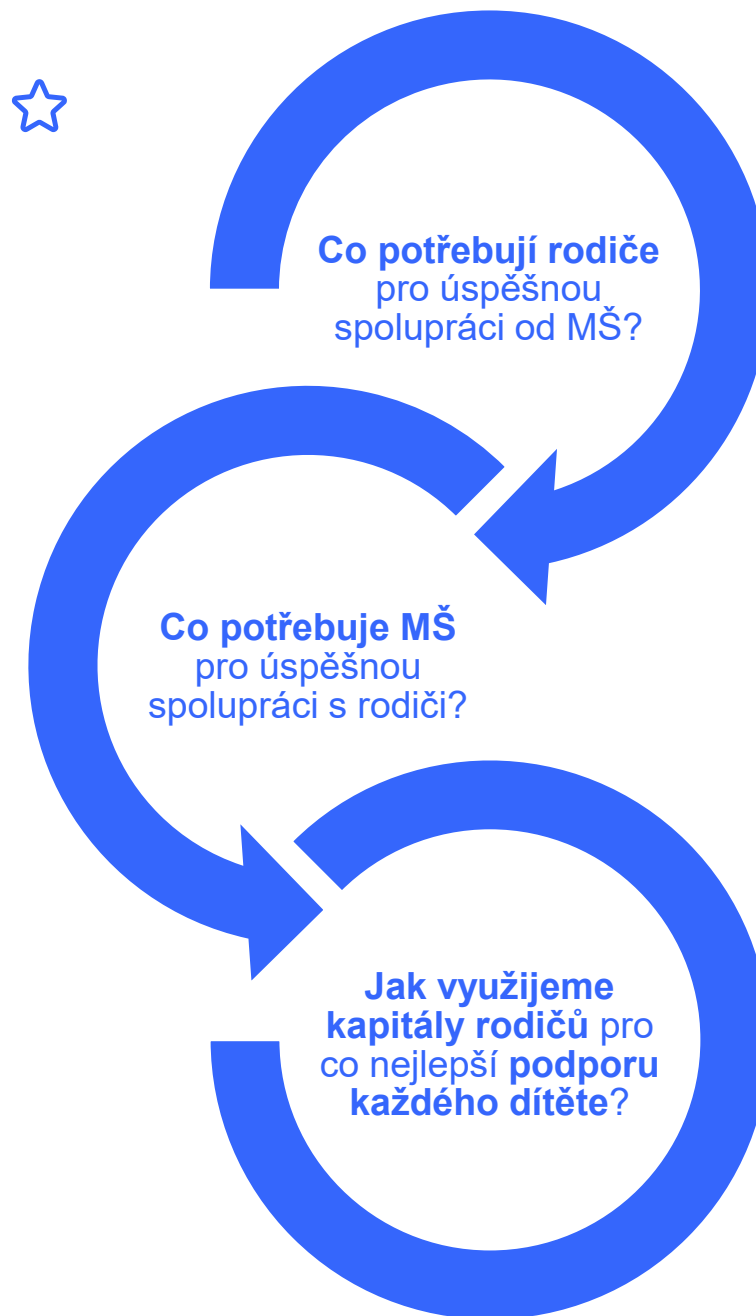

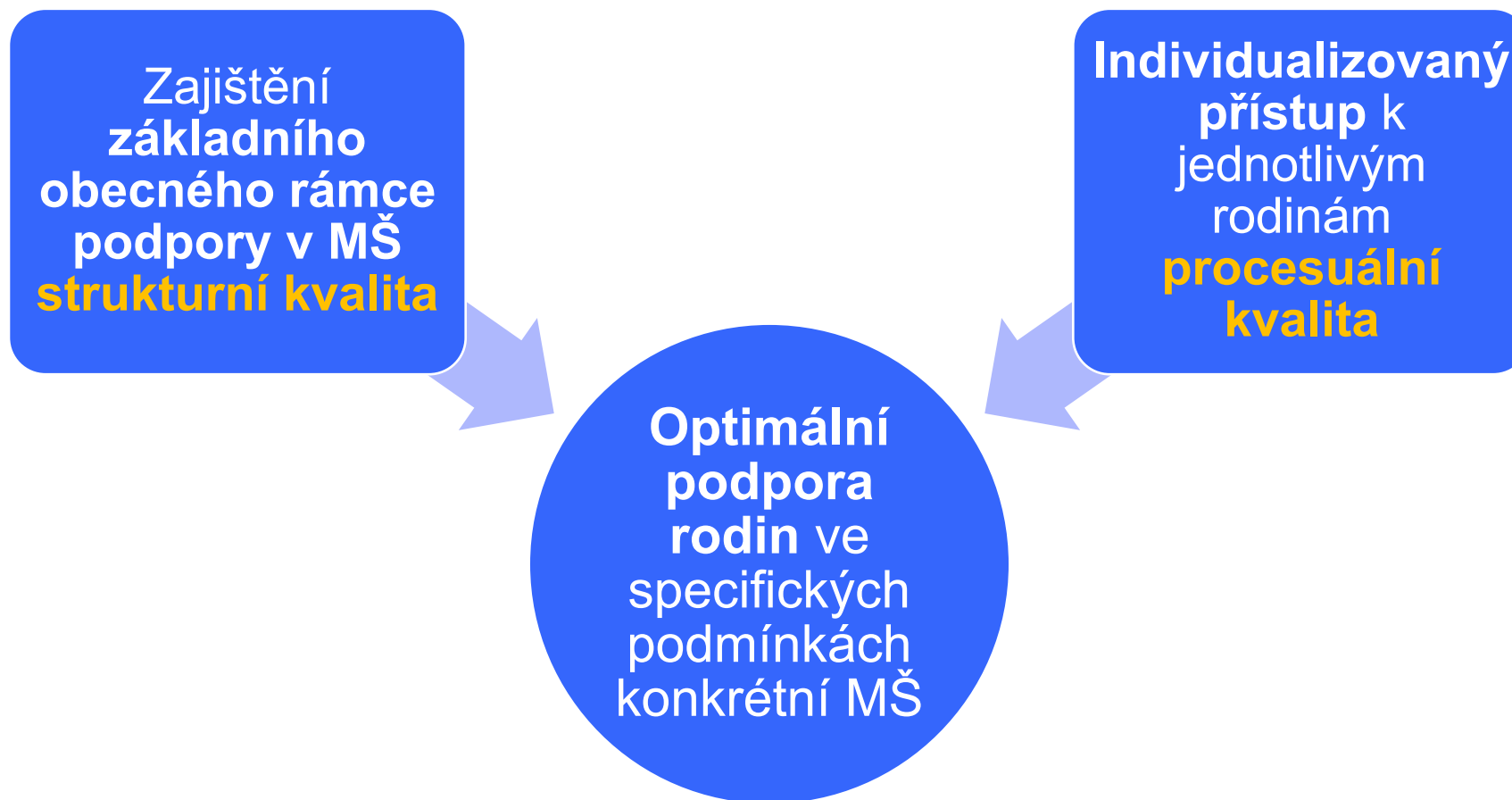
Přístup učitelů k rodičům

Jaké mají rodiče „**kapitály**“?

- Jazykové a komunikační
- Sociální a rodinné
- Schopnost orientace a zvládání situací

Podpora spolupráce s rodiči v MŠ

Závěry a diskuse

- [→] ■ **Využití kapitálu rodin se ukázalo jako klíčové pro zvládnutí integrace rodin a dětí do systému předškolního vzdělávání a péče.**
- Využívání rodinných kapitálů je podporováno sociokulturní blízkostí ukrajinského a českého prostředí.
 - Využití rodinného kapitálu záviselo na vnímaných budoucích perspektivách rodiny v ČR.
 - Podpůrná opatření nebyla dostupná na řadě míst.
 - Rodiče se setkávali s individuální neochotou nebo nepřípraveností (učitelů, ředitelů, odpovědných osob na komunální úrovni).

[→] **Klíčový problém:**

- Jak daleko musí rodiny zajít ve využívání kapitálů, aby dosáhly toho, čeho může standardní společnost dosáhnout běžným způsobem využití kulturních kapitálů?

Děkujeme za pozornost.

Těšíme se na Vás na odpoledním workshopu.

Barbora Loudová Stralczynská, doc. PhDr., Ph.D.

Marie Jelínková, PhDr., Ph.D.

Petra Ristić, PhDr., Ph.D.

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta a Fakulta sociálních věd